

KOLIN
HUVER

VERITI

Preveo
Marko Mladenović

■ Laguna ■

Naslov originala

Colleen Hoover
VERITY

Copyright © 2018 by Colleen Hoover
Translation copyright © 2021 za srpsko izdanje LAGUNA

Ova knjiga je delo fikcije. Sva imena, likovi, mesta i događaji proizvod su autorkine mašte. Svaka sličnost sa stvarnim licima, stvarima, živim ili mrtvim, okvirima ili događajima sasvim je slučajna.

Ova knjiga je posvećena jedinoj osobi kojoj bi ova knjiga ikada mogla da bude posvećena.

*Tarin Fišer,
hvala ti što prihvataš tamu u ljudima isto onoliko
koliko prihvataš njihovu svetlost.*

1

Čujem kako mu puca lobanja a onda me isprska krv. Prestajem da dišem i brzo se povlačim nazad na pločnik. Jedna potpetica mi zapne za ivičnjak, te se hvatam za stub znaka za zabranjeno parkiranje da povratim ravnotežu.

Pre pukih nekoliko sekundi čovek je bio ispred mene. Stajali smo u gužvi na pešačkom prelazu i čekali da se promeni svetlo na semaforu kada je on prerano zakoračio na kolovoz, što je za posledicu imalo sudar s kamionom. Poletela sam napred u pokušaju da ga zaustavim – uhvativši vazduh kada je pao. Zažmurila sam pre nego što mu je glava podletela pod gumu, ali čula sam je kako je pukla kao kad izvučeš čep iz boce šampanja.

Greška je bila njegova, neoprezno je gledao telefon, verovatno kao nuspojava toga što je istu ulicu prelazio već mnogo puta bez nemilih događaja. *Smrt usled kolotečine.*

Ljudi su zapanjeni, ali niko ne vrišti. Putnik iz prestupničkog vozila iskače iz kamiona i odmah je na kolenima pored čovekovog tela. Odmičem se od prizora dok nekoliko ljudi hrli napred da pomogne. Ne moram da gledam čoveka

ispod gume kako bih znala da ono nije preživeo. Treba samo da pogledam svoju nekada belu košulju – krv kojom je sada poprskana – pa da znam da će mu bolje poslužiti mrtvačka kola nego hitna pomoć.

Okrećem se da se sklonim od nesreće – da nađem mesto da udahnem – ali na semaforu je sada upaljeno zeleno svetlo, što gusta rulja primećuje, onemogućavajući mi da plivam uzvodno u ovoj menhetnskoj reci. Neki i ne dižu pogled s mobilnog telefona dok prolaze tačno pored nesreće. Prestajem da pokušavam da se pomerim, i čekam da se gužva proredi. Letimice se osvrnem prema nesreći, pazeci da ne gledam pravo u čoveka. Vozač kamiona je sada blizu zadnjeg kraja vozila, razrogačenih očiju, na mobilnom telefonu. Pomaže mu troje, možda četvoro ljudi. Nekoliko prisutnih se rukovodi svojom morbidnom znatiželjom i snima jezivi prizor telefonom.

Da i dalje živim u Virdžiniji, ovo bi se odigralo potpuno drugačije. Svi u blizini bi stali. Usledila bi panika, ljudi bi vrištali, novinarska ekipa bi se stvorila na licu mesta u roku od nekoliko minuta. Ali ovde na Menhetnu pešak udaren vozilom toliko je česta pojava da ne predstavlja mnogo više od neprijatnosti. Za neke zastoj u saobraćaju, za druge *upropaćenu odeću*. Ovo se verovatno događa toliko često da se neće ni naći u štampi.

Ma koliko me uznemiravala ravnodušnost kod nekih ljudi ovde, upravo sam se zato pre deset godina preselila u ovaj grad. Ljudima nalik meni mesto je u prenaseljenim gradovima. Stanje mog života nevažno je na ovolikom mestu. Ovde ima daleko više ljudi s pričama mnogo žalosnijim od moje.

Ovde sam nevidljiva. Nebitna. Menhetn je odveć pretrpan da bi mario za mene, i obožavam ga zbog toga.

„Jesi li povređena?“

Dižem glavu da pogledam muškarca koji me dodiruje po mišici i pomno mi pregleda košulju. U njegovom izrazu primetna je duboka zabrinutost dok me gleda od glave do pete i procenjuje imam li neku povredu. Po njegovoj reakciji vidim da nije jedan od okorelijih Njujorčana. Možda sada živi ovde, ali odakle god da je, posredi je mesto koje nije u potpunosti izbilo empatiju iz njega.

„Jesi li povređena?“, ponavlja neznanac, ovoga puta gledajući me u oči.

„Ne. Nije moja krv. Stajala sam blizu njega kada...“ Prestajem da govorim. *Upravo sam videla kako je neko izgubio život.* Bila sam mu toliko blizu da je njegova krv na meni.

Preselila sam se u ovaj grad kako bih bila nevidljiva, ali zacelo nisam neprobojna. To je nešto na čemu radim – trudim se da se očeličim pa da budem čvrsta kao beton pod mojim nogama. Zasad mi ne ide preterano dobro. Osećam kako mi se sve čemu sam upravo bila svedok sleže u želucu.

Šakom prekrivam usta, ali brzo je povučem kada osetim nešto lepljivo na usnama. *Još krvi.* Pogledam košulju. Toliko krvi, a ni kapi moje. Uhvatim košulju i povučem je s grudi, ali ona mi se lepi za kožu tamo gde mrlje krvi počinju da se suše.

Misljam da mi treba vode. Počinje da mi se vrti u glavi i hoću da se protrljam po čelu, da se uštinem za nos, ali plašim se da se dodirnem. Dižem glavu da pogledam čoveka koji me još drži za mišicu.

„Da li mi je na licu?“, pitam ga.

On stisne usne a onda odvrati oči da pogledom pretraži okolinu ulice u kojoj smo. Pokazuje prema kafeu nekoliko vrata niže.

„Sigurno imaju toalet“, veli, stavljajući mi ruku na krsta dok me vodi u tom pravcu.

Pogledam preko puta u zgradu *Pantem presa*, u koju sam išla pre nesreće. Bila sam tako blizu. Pet – možda šest – metara od sastanka na kome očajnički treba da budem.

Pitam se koliko je čovek koji je upravo nastradao bio blizu svog odredišta.

Kad stignemo do kafea, neznanac mi pridrži vrata. Žena koja nosi dve kafe u rukama proba da se progura kroz vrata mimo mene dok mi ne vidi košulju. Ona se brže-bolje povuče da se skloni od mene, omogućavajući nam oboma da uđemo u zgradu. Krećem ka ženskom toaletu, ali vrata su zaključana. Čovek otvara vrata muškog toaleta i pokazuje mi da pođem za njim.

Ne zaključa vrata za nama, odlazi do umivaonika i odvrće vodu. Pogledam se u ogledalo i lakne mi kada vidim da nije onako strašno kao što sam se bojala. Na obrazima imam nekoliko kapljica krvi koje polako tamne i suše se, i isprskana sam iznad obrva. No, na svu sreću, najgore je prošla košulja.

Čovek mi dodaje mokre papirne ubrusne i ja brišem lice dok on kvasi novu pregršt. Sada osećam miris krvi. Oštar zadah u vazduhu vraća me u kovitlacu u glavi u vreme kad sam imala deset godina. Miris krvi je bio toliko snažan da ga pamtim i posle svih ovih godina.

Kada me ponovo obuzme mučnina, pokušavam da prestanem da dišem. Ne želim da povraćam. Ali želim da skinem ovu košulju. *Smesta*.

Otkopčavam je drhtavim prstima, zatim je svlačim i stavljam ispod slavine. Puštam da voda radi svoje dok uzimam još mokrih ubrusa od neznanca i počinjem da brišem krv s grudi.

On kreće prema vratima, ali umesto da mi dâ privatnosti dok stojim ovde u svom najmanje privlačnom brusu, zaključava nas u toalet kako niko ne bi ušao dok sam bez

košulje. To je potresno kavaljerski i ostavlja me sa osećajem nelagode. Napeta sam dok ga gledam kroz odraz u ogledalu.

Neko pokuca na vrata.

„Odmah ču“, kaže on.

Malo se opustim, utešena pomišlju da će me neko ispred ovih vrata čuti kako vrištim budem li morala.

Usredsređujem se na krv dok se ne uverim da sam je svu oprala s vrata i grudi. Zatim proveravam kosu, okrećući se sleva nadesno u ogledalu, ali nalazim samo dva prsta tamnih korenova ispod izbledelog karamela.

„Evo“, veli čovek, pipajući poslednje dugme na svojoj čistoj beloj košulji. „Obuci ovo.“

Već je skinuo sako, koji sada visi na kvaci na vratima. Oslobađa se iz košulje na zakopčavanje, otkrivajući belu potkošulju ispod nje. Mišićav je, viši od mene. Njegova košulja će me progutati. Ne mogu u ovome na sastanak, ali nemam drugu mogućnost. Uzimam košulju kad mi je dâ. Dohvatam još nekoliko suvih papirnih ubrusa i tapkam se po koži, da bih je zatim navukla i stala da je zakopčavam. Izgleda smešno, ali barem se nije *meni* lobanja rasprsla na nečiju tuđu košulju. *Sreća u nesreći*.

Uzimam mokru košulju iz umivaonika i prihvatom da joj nema spasa. Bacam je u kantu za đubre a onda se hvatam za umivaonik i zagledam u svoj odraz. Netremice me gledaju dva umorna, prazna oka. Od strahote onoga čemu sam upravo bila svedok, njihova svetlosmeđa boja poprimila je tamnu i mutnu nijansu. Trljam se po obrazima korenom šaka da nadahnem rumenilo, ali uzalud. Bleda sam kao smrt.

Naslanjam se na zid, okrećući se od ogledala. Čovek smotava kravatu. Gura je u džep sakoa i načas me procenjuje. „Ne mogu da razlučim jesи li mirna ili u stanju šoka.“

Nisam u šoku, ali ne znam ni da sam mirna. „Nisam sigurna“, priznajem. „Jesi li ti dobro?“

„Dobro sam“, kaže. „Nažalost, video sam i gore.“

Krivim glavu dok pokušavam da seciram slojeve njegovog zagonetnog odgovora. On prestaje da me gleda u oči, zbog čega ja samo buljim još više, pitajući se šta je to video što nadmašuje prizor nečije glave koju smrska kamion. Možda je on ipak rođeni Njujorčanin. Ili možda radi u bolnici. Odiše stručnošću kakva neretko prati ljude zadužene za druge ljude.

„Jesi li lekar?“

On odmahuje glavom. „Bavim se nekretninama. Bar sam se nekada bavio.“ Korakne napred i posegne prema mom ramenu, sklonivši mi nešto s košulje. *Svoje* košulje. Kada spusti ruku, načas mi posmatra lice da bi se zatim odmakao.

Oči su mu boje kravate koju je upravo gurnuo u džep. Šatrez.* Zgodan je, ali u njemu ima nečega zbog čega pomisljam da bi voleo da nije. Bezmalo kao da mu njegov izgled pričinjava neprijatnost. Kao da predstavlja deo koji on ne želi da iko primeti. Kao da želi da bude nevidljiv u ovom gradu. *Isto kao ja*.

Ljudi većinom dolaze u Njujork da budu otkriveni. Mi ostali dolazimo ovamo da se sakrijemo.

„Kako se zoveš?“, pita on.

„Louen.“

On zastane nakon što mu kažem kako se zovem, ali to potraje samo dve-tri sekunde.

„Džeremi“, veli. Odlazi do umivaonika i opet odvrće vodu, pa počinje da pere ruke. Ja i dalje piljim u njega, nesposobna da prigušim radozonalost. Šta je htEO da kaže kada je rekao da je video i gore od nesreće kojoj smo malopre prisustvovali? Rekao je kako se nekada bavio nekretninama, ali ni najgori dan na poslu trgovca nekretninama ne bi ispunio nekoga sumornošću kakva ispunjava ovog čoveka.

* Vrsta likera svetle žućkastozelene boje, pa otud i boja. (Prim. prev.)

„Šta ti se desilo?“, pitam.

On me pogleda u ogledalu. „Kako to misliš?“

„Reče da si video i gore. Šta si video?“

On zavrne slavinu i obriše ruke, pa se okreće prema meni. „Stvarno te zanima?“

Klimam glavom.

On baci papirni ubrus u kantu za smeće a onda gurne ruke u džepove. Držanje mu naprasno postaje još turobnije. Gleda me u oči, ali prisutna je razdvojenost između njega i ovog trenutka. „Pre pet meseci izvukao sam iz jezera telo svoje osmogodišnje čerke.“

Usisavam vazduh i prinosim ruku dnu grla. *U njegovom izrazu uopšte nije bila sumornost. Bilo je beznađe.* „Mnogo mi je žao“, prošapćem. I jeste. Žao mi je zbog njegove čerke. Žao mi je što sam ljubopitljiva.

„A tebi?“, pita on. Naslanja se na pult kao da je spreman za ovaj razgovor. Kao da ga je čekao. Da naiđe neko u poređenju s kim će njegove tragedije izgledati manje tragične. Ljudi to rade kada dožive ono najgore bez premca. Traže ljudе poput sebe... ljudе kojima je gore nego njima... i služe se njima kako bi im bilo lakše zbog grozota koje su ih zadesile.

Progutam pljuvačku pre nego što progovorim, jer moje tragedije nisu ništa u poređenju s njegovim. Setim se najskorije, stideći se da je iznesem naglas jer izgleda tako beznačajna u poređenju s njegovom. „Majka mi je umrla minule sedmice.“

On ne reaguje na moju tragediju kao što sam ja reagovala na njegovu. Ne reaguje uopšte, a ja se pitam da li je to otud što se nadoao da je moja gora. Nije. *On je pobedio.*

„Kako je umrla?“

„Od raka. Negovala sam je u svom stanu proteklih godinu dana.“ On je prva osoba kojoj sam to naglas izgovorila. Osećam kako mi damara puls u zapešću, te ga obuhvatim

drugom rukom. „Danas je prvi dan da sam izašla iz kuće posle više nedelja.“

Još trenutak se netremice gledamo. Rekla bih još nešto, ali nikada nisam učestvovala u tako teškom razgovoru s potpunim neznancem. Nekako želim da mu dođe kraj, jer kuda odavde razgovor uopšte može da ode?

Ne odlazi. Samo staje.

On se ponovo okrene prema ogledalu da se pogleda, vraćajući na mesto pramen tamne kose koji mu je visio. „Imam sastanak na koji moram da odem. Sigurno ćeš biti okej?“ Sad gleda moj odraz u ogledalu.

„Da. Dobro sam.“

„*Dobro?*“ Okreće se, ponavljujući reč kao pitanje, kao da mu to što će biti *dobro* nije onoliko uverljivo kao da sam rekla da će biti *okej*.

„Biću dobro“, ponavljam. „Hvala na pomoći.“

Priželjkujem da se osmehne, ali to ne odgovara trenutku. Kopka me kako bi mu osmeh izgledao. Umesto toga, on malčice slegne ramenima i kaže: „Onda dobro.“ Kreće da otključa vrata. Pridržava mi ih, ali ja ne izlazim odmah. Umesto toga, i dalje ga gledam, ne sasvim spremna da se suočim sa spoljašnjim svetom. Zahvalna sam mu na ljubaznosti i želim da kažem još nešto, da mu nekako zahvalim, možda uz kafu ili tako što će mu vratiti košulju. Nalazim kako me privlači njegova nesebičnost – retkost u današnje vreme. Ali napred me pogura blesak burme na njegovoj levoj ruci, napred iz toaleta i kafea, na ulice koje sada bruje od još veće gužve.

Stigla je hitna pomoć, koja blokira saobraćaj u oba smera. Vraćam se ka mestu događaja, pitajući se treba li da dam izjavu. Čekam blizu pandura koji zapisuje iskaze drugih očevidaca. Oni se nimalo ne razlikuju od mog, ali dajem im

izjavu i kontakt podatke. Nisam sigurna od kolike je pomoći moja izjava jer nisam videla trenutak kada je čovek udaren. Samo sam bila toliko blizu da čujem. Toliko blizu da budem isprskana kao platno Džeksona Poloka.

Pogledam iza sebe i vidim kako Džeremi izlazi iz kafea sa svežom kafom u ruci. Prelazi ulicu, usredsređen na to kuda ide, ma gde to bilo. Mislima je već negde drugde, daleko od mene, verovatno misli na suprugu i to šta će joj reći kada se vrati kući bez košulje.

Izvlačim telefon iz torbice i gledam koliko je sati. Još imam petnaest minuta pre sastanka s Korijem i urednicom iz *Pantem presa*. Ruke mi se tresu još gore sad kada neznanac nije više tu da mi odvraća pažnju od misli. Možda će mi pomoći kafa. Morfijum bi *stopostotno* pomogao, ali ljudi iz hospisa su odneli sav iz mog stana prošle sedmice kada su došli po svoju opremu nakon što mi je majka preminula. Šteta što sam bila isuviše uzdrmana da bih se setila da ga sakrijem. Sad bi mi stvarno koristio.

2

Kada mi je Kori sinoć poslao poruku da me obavesti za današnji sastanak, bio je to prvi put da mi se javio posle više meseci. Sedela sam za računarskim stolom i zurila u mrava koji mi je puzio preko palca na nozi.

Mrav je bio sam i išao je levo-desno, gore-dole, u potrazi za hranom ili prijateljima. Kao da je bio zbumen svojom samoćom. Ili je možda bio uzbudjen zbog novopronađene slobode. Nisam mogla a da se ne zapitam zašto je sam. Mravi obično putuju s vojskom.

Činjenica da su me zanimale mrvovе trenutne okolnosti bila je jasan pokazatelj kako treba da izadem iz stana. Bila sam zabrinuta da će, nakon što sam toliko dugo bila zatvorena i vodila računa o majci, čim budem kročila u hodnik, biti isto tako zbumjena kao taj mrv. Levo, desno, unutra, napolje, *gde su mi prijatelji, gde je hrana?*

Mrav mi je sišao s prsta na pod od tvrdog drveta. Nestao je ispod zida kada su stigle poruke od Korija.

Kad sam pre više meseci povukla crtу u pesku, nadala sam se da će on shvatiti: budući da više nemamo seks,

najpodesniji način opštenja između književnog agenta i njegovog autora jeste putem mejla.

Njegova poruka je glasila: *Nađimo se sutra u devet ujutru u zgradi Pantem presa, na 14. spratu. Mislim da možda imamo ponudu.*

U poruci me nije ni pitao kako mi je mama. Nisam se iznenadila. Nismo više zajedno upravo zato što ga ne zanima ništa osim njegovog posla i njega samog. Njegov nedostatak interesovanja neosnovano me je razdražio. Ništa mi on ne duguje, ali mogao je bar da se ponaša kao da mu je stalo.

Sinoć mu uopšte nisam odgovorila. Umesto toga, ostavila sam telefon i buljila u onu pukotinu na dnu zida – onu u kojoj je mrav nestao. Pitala sam se hoće li u zidu naći druge mrave, ili je samotnjak. Možda je kao ja i gaji netrpeljivost prema drugim mravima.

Teško je reći zašto gajim tako izrazito štetnu netrpeljivost prema drugim ljudskim bićima, ali kad bih morala da se opkladim, rekla bih da je to neposredna posledica toga što je moja rođena majka bila prestravljenja od mene.

Prestravljenja je možda prejaka reč. Ali izvesno mi nije verovala kao detetu. Držala me je prilično izdvojenu od ljudi izvan škole jer je strahovala od onoga za šta bih možda bila kadra tokom svojih mnogobrojnih mesečarskih epizoda. Ta paranoja se prelila u moje zrelo doba, a do tada sam već bila uobičena kao ličnost. Usamljenica. Vrlo malo prijatelja i gotovo nikakav društveni život. Zbog toga je ovo prvo jutro da sam napustila stan nakon sedmica pre njene smrti.

Računala sam da će moj prvi izlet iz stana biti na neko mesto koje mi nedostaje, nalik Central parku ili nekoj knjižari.

Svakako nisam mislila da će se zateći ovde, kako stojim u redu u predvorju izdavačke kuće, očajnički se moleći da će, zahvaljujući toj ponudi, nadoknaditi zaostalu stanarinu

i da me neće izbaciti. Ali evo me, jedan sastanak me deli od toga da ili budem beskućica ili da dobijem ponudu za posao koji će mi obezbediti sredstva da tražim novi stan.

Pogledam dole i izgladim belu košulju koju mi je Džeremi pozajmio u toaletu preko puta. Nadam se da ne izgledam previše smešno. Možda ima izgleda da mi ovo prođe, kao da je to što sam u muškoj košulji dvostruko većoj od moje veličine neka gotivna nova moda.

„Lepa košulja“, kaže neko iza mene.

Okrećem se na zvuk Džeremijevog glasa, zatečena što ga vidim.

Prati li me on to?

Došla sam na red, te dajem radniku obezbeđenja vozačku dozvolu a onda pogledam Džeremija, obuhvatajući pogledom novu košulju koju ima na sebi. „Držiš li rezervne košulje u zadnjem džepu?“ Nije prošlo tako mnogo vremena otkako mi je dao onu sa svojih leđa.

„Hotel mi je u susednoj ulici. Otišao sam da se presvučem.“

Hotel. To obećava. Ako je odseo u hotelu, možda ne radi ovde. A ako ne radi ovde, možda nije u izdavaštvu. Nisam sigurna zašto ne želim da bude u izdavaštvu. Samo nemam pojma s kim imam sastanak, i nadam se da to nema nikakve veze s njim posle jutra kakvo smo upravo imali. „Znači li to da ne radiš u ovoj zgradi?“

On izvuče ličnu kartu i predaje radniku obezbeđenja. „Ne, ne radim ovde. Imam sastanak na četrnaestom spratu.“

Naravno da ima.

„Ja isto“, velim.

Njemu na usnama zaigra kratkotrajan osmeh i nestane isto tako brzo, kao da se setio šta se dogodilo preko puta i shvatio da je još prerano da ne bude potresen. „Koji su izgledi da idemo na isti sastanak?“ Uzima ličnu kartu od čuvara, koji nas usmerava prema liftovima.

„Ne bih znala“, kažem. „Još mi nije rečeno zašto sam tačno ovde.“ Ulazimo u lift, a on pritiska dugme za četrnaesti sprat. Okrenut je prema meni dok izvlači kravatu iz džepa i počinje da je stavlja.

Ne mogu da prestanem da blenem u njegovu burmu.

„Jesi li pisac?“, upita on.

Klimam glavom. „A ti?“

„Nisam. Moja žena je.“ Vuče kravatu dok se ona ne veže kako treba. „Jesi li napisala nešto što bih znao?“

„Sumnjam. Niko ne čita moje knjige.“

Njemu se izviju uglovi usana. „Na svetu nema mnogo žena po imenu Louen. Sigurno mogu da prokljuvim koje si knjige napisala.“

Zašto? Želi li zaista da ih pročita? On pogleda telefon i počne da kuca.

„Nisam rekla da pišem pod pravim imenom.“

On ne diže pogled s telefona dok se ne otvore vrata lifta. Kreće prema njima, okrenuvši se na otvoru ka meni. Podiže telefon i osmehuje se. „Ne pišeš pod književnim pseudonimom. Pišeš kao Louen Ešli, što je, začudo, ime spisateljice s kojom se sastajem u pola deset.“

Konačno dobijam onaj osmeh, no, ma koliko predivan bio, više ga ne želim.

Upravo me je guglao. I premda je meni sastanak u devet, a ne u pola deset, on kao da o njemu zna više nego ja. Ako uistinu idemo na isti sastanak, onda se naši izgledi da se sretnemo na ulici čine donekle sumnjivi. Ali pretpostavljam da izgledi da se oboje nađemo na istom mestu u isto vreme i nisu tako nezamislivi, imajući u vidu da smo išli u istom pravcu na isti sastanak, i stoga bili svedoci iste nesreće.

Džeremi se skloni u stranu i ja izadem iz lifta. Zaustim da nešto kažem, ali on pređe nekoliko koraka, idući unazad.

„Vidimo se za koji minut.“

Uopšte ga ne poznajem, niti znam kakve veze ima sa sastankom kome će upravo prisustvovati, ali čak ni ovako neupućenoj ni u kakve pojedinosti o tome šta se ovoga jutra zbiva, tip ne može a da mi se ne dopada. Čovek mi je doslovno dao košulju s leđa, te sumnjam da je osvetoljubive prirode.

Osmehnem se pre nego što zađe za ugao. „Važi. Vidimo se za koji minut.“

On uzvraća smeškom. „Važi.“

Gledam ga dok ne skrene levo i ne nestane. Čim se nađem van njegovog vidokruga, mogu malo da se opustim. Ovo jutro je jednostavno... naporno. Imajući u vidu nesreću kojoj sam bila svedok i to što sam bila u zatvorenim prostorima sa onim zbumujućim čovekom, osećam se veoma čudno. Polazem dlan na zid i naslanjam se na njega. Šta se ovde dog...

„Stigla si na vreme“, veli Kori. Prepadnem se od njegovog glasa. Okrenem se, a on mi prilazi iz naspramnog hodnika. Priginja se i ljubi me u obraz. Ja se ukočim.

„Nikada ne stižeš na vreme.“

„Stigla bih i ranije, ali...“ Začutim. Ne objašnjavam šta me je sprečilo da poranim. Njega to kao da ne zanima kada krene u istom pravcu kao Džeremi.

„Sastanak je zapravo tek u pola deset, ali računao sam da ćeš kasniti, pa sam ti kazao da je u devet.“

Zastajem, piljeći mu u potiljak. *Koji ti je, Kori?* Da mi je rekao u pola deset umesto u devet, ne bih prisustvovala nesreći preko puta. Ne bih bila izložena krvi nekog neznanca.

„Ideš?“, pita Kori, zastajući da se osvrne.

Sakrivam razdraženost. Navikla sam na to kad je o njemu reč.

Stižemo do prazne sale za sastanke. Kori zatvori vrata za nama, a ja sednem za konferencijski sto. On sedne pred mene za čelo stola, namestivši se tako da bulji u mene.

Trudim se da se ne mrštim dok ga obuhvatam pogledom posle višemesečnog neviđanja, ali nije se promenio. I dalje je veoma čist, doteran, sa kravatom, naočarima, osmehom. Većito tako upadljiva suprotnost meni samoj.

„Grozno izgledaš.“ Kažem to zato što ne izgleda grozno, nikada, i on to zna.

„Ti izgledaš osveženo i zanosno.“ On to veli zato što nikada ne izgledam osveženo i zanosno. Vazda izgledam umorno, i možda čak većito smoren. Čula sam za nesvesno mrzvoljan izraz, ali bliži mi je nesvesno *smoren* izraz.

„Kako ti je majka?“

„Umrla je prošle sedmice.“

Nije to očekivao. Zavaljuje se na naslon stolice i nakriviljuje glavu. „Zašto mi nisi rekla?“

Zašto se do sada nisi potrudio da pitaš? Sležem ramenima.
„Još mi se nije sleglo.“

Majka je živila sa mnom proteklih devet meseci – utvrdili su joj četvrti stadijum raka debelog creva. Preminula je prošle srede posle tri meseca nege kao u hospisu. Bilo je teško izaći iz stana tih poslednjih nekoliko meseci jer se u mene uzdala za sve – od pijenja, preko jedenja, do toga da je prevrćem u krevetu. Kad joj se stanje pogoršalo, uopšte nisam mogla da je ostavljam samu, zbog čega nedeljama nisam kročila iz stana. Na svu sreću, na Menhetnu, vaj-faj veza i kreditna kartica omogućavaju ti da živiš a da ne napuštaš kuću. Može da ti se dostavi doslovno sve što ti ikada zatreba.

Čudno je kako jedan od najnaseljenijih gradova na svetu može ujedno da bude raj za ljude koji pate od agorafobije.

„Jesi li dobro?“, pita Kori.

Uznemirenost prikrivam osmehom, iako je njegova zabiljnost puka formalnost. „Dobro sam. Pomaže to što se očekivalo.“ Govorim samo ono što mislim da bi on želeo

da čuje. Nisam sigurna kako bi reagovao na istinu – da mi je lagnulo što je umrla. Otkad znam za sebe, majka mi je u život unosila samo krivicu. Ništa manje, ništa više. Samo doslednu krivicu.

Kori odlazi do pulta na kome stoje pecivo za doručak, boce vode i bokal kafe. „Jesi gladna? Žedna?“

„Može voda.“

On uzima dve vode i daje mi jednu, pa se vraća na svoje mesto. „Treba li ti pomoći s testamentom? Edvard sigurno može da pomogne.“

Edvard je advokat u Korijevoj književnoj agenciji. Agencija je mala, tako da mnogi pisci koriste Edvardovu stručnost u drugim oblastima. Nažalost, meni neće trebati. Prošle godine kada sam potpisala ugovor za iznajmljivanje svog trosobnog stana, Kori je pokušao da mi kaže kako neću moći da ga priuštим. Ali majka je neizostavno zahtevala da umre dostojanstveno – u sopstvenoj sobi. Ne u staračkom domu. Ne u bolnici. Ne u bolničkoj postelji nasred moje garsonjere. Želela je sopstvenu sobu sa sopstvenim stvarima.

Obećala je da će mi ono što ostane na njenom bankovnom računu posle njene smrti pomoći da nadoknadim sve ono slobodno vreme koje sam morala da uzmem od spisateljske karijere. Minule godine živela sam od ono malo avansa što mi je preostalo od poslednjeg ugovora za izdavanje. Ali sada je sve to otišlo, kao, po svemu sudeći, i majčin novac. Bila je to jedna od poslednjih stvari koje mi je priznala pre nego što je podlegla raku. Negovala bih je bez obzira na njenu finansijsku situaciju. Bila mi je majka. Ali činjenica da je smatrala kako mora da laže da bih pristala da je primim pokazuje koliko smo bile međusobno nepovezane.

Otpijem malo vode a onda zavrtim glavom. „Ne treba mi zaista advokat. Ostavila mi je samo dug, ali hvala na ponudi.“

Kori pući usne. Poznate su mu moje novčane prilike jer mi, kao moj književni agent, upravo on šalje čekove s tantijemama. Zbog toga me sada gleda sa sažaljenjem. „Uskoro ti stiže ček s tantijemama iz inostranstva“, veli, kao da ne znam za svaku paru koja će mi leći u narednih šest meseci. *Kao da ih već nisam spiskala.*

„Znam. Biće sve u redu.“ Ne želim da o svojim novčanim mukama raspravljam s Korijem. A ni sa bilo kim drugim.

Kori neznatno slegne ramenima, neuveren. Pogleda dole i ispravi kravatu. „Nadam se da će ova ponuda biti povoljna za oboje“, kaže.

Odahnem što se tema menja. „Zašto se sastajemo lično sa izdavačem? Znaš da više volim da sve završavam preko mejla.“

„Juče su tražili da održimo sastanak. Rekli su kako bi voleli da s tobom porazgovaraju o nekom poslu, ali nisu hteli da mi daju nikakve pojedinosti preko telefona.“

„Mislila sam kako pokušavaš da mi isposluješ novi ugovor s poslednjim izdavačem.“

„Tvoje knjige imaju prođu, ali ne toliko da bi ti obezbeđile novi ugovor a da ne moraš da žrtvuješ malo vremena. Moraš da pristaneš da se angažuješ na društvenim mrežama, da ideš na turneje, da gradiš bazu obožavalaca. Na trenutnom tržištu sama prodaja nije dovoljna.“

Toga sam se i plašila. Produciranje ugovora s mojim trenutnim izdavačem bilo je sva finansijska nada koja mi je preostala. Čekovi s tantijemama od mojih prethodnih knjiga proredili su se s padom njihove prodaje. Usled obaveze prema majci, ove protekle godine pisala sam vrlo malo, te nemam ništa da prodam nekom izdavaču.

„Nemam predstavu šta će *Pantem* ponuditi, niti da li je uopšte posredi nešto što će te zanimati“, kaže Kori. „Pre nego što nam daju još pojedinosti, moraćemo da potpišemo

ugovor o neotkrivanju informacija. Mada me tajnovitost golica. Ne pokušavam da ulijem sebi nadu, ali ima mnogo mogućnosti a imam dobar predosećaj. Treba nam ovo.“

Kaže *nama* jer, bez obzira na ponudu, on dobija petnaest odsto ukoliko prihvatom. To je uobičajeno između agenta i klijenta. Ono što *nije* uobičajeno između agenta i klijenta bilo bi šest meseci koje smo proveli u vezi i dve godine seksa koje su usledile posle raskida.

Naša seksualna veza trajala je toliko samo zato što ni nje- ga ni mene nije ozbiljno zanimalo niko drugi. Bilo je zgodno dok nije prestalo da bude. Ali naša *prava* veza bila je tako kratkog veka zato što je on bio zaljubljen u drugu ženu.

Nije važno što sam ta druga žena u našoj vezi takođe bila ja.

Mora da je zbunjujuće zaljubiti se u pišćeve reči a da zapravo još nisi sreo samog pisca. Nekima je teško da razdvoje lik od osobe koja ga je stvorila. Začudo, uprkos tome što je književni agent, Kori je jedan od njih. Pre nego što je uopšte razgovarao sa mnom, upoznao je i zaljubio se u glavnu junakinju mog prvog romana *Otvoreno*. Prepostavio je da je ličnost mog lika približan odraz moje sopstvene, kada ja zapravo ne bih mogla da budem njena veća suprotnost.

Kori je bio jedini agent koji je odgovorio na moj upit, a čak sam i taj odgovor morala da čekam više meseci. Njegov mejl je bio dugačak tek nekoliko rečenica, ali dovoljno da opet udahne život u moju nadu na samrti.

Pročitao sam vaš rukopis *Otvoreno* u roku od nekoliko sati.

Verujem u ovu knjigu. Ako i dalje tražite agenta, javite mi se.

Mejl je stigao u četvrtak ujutru. Dva sata posle toga vodili smo temeljan telefonski razgovor o mom rukopisu. Do petka po podne našli smo se na kafi i potpisali ugovor.

Do subote uveče triput smo se jebali.

Sigurna sam da je naša veza negde prekršila etički kodeks, ali nisam sigurna da je to doprinelo njenoj kratkovečnosti. Čim je provalio da nisam osoba na kojoj se temelji moj lik, Kori je shvatio da nismo jedno za drugo. Nisam bila neustrašiva. Nisam bila jednostavna. Bila sam teška. Emotivno zahtevna zagonetka koju on nije bio spremjan da rešava.

To je bilo u redu. Nisam bila raspoložena da me neko rešava.

Ma koliko da je bilo teško biti u vezi s njim, iznenadujuće je lako biti njegov klijent. Zato sam posle raskida odlučila da ne menjam agenciju, pošto se on pokazao kao veran i bez predrasuda u pogledu moje karijere.

„Izgledaš malo iscrpljeno“, veli Kori, otržući me od mojih misli. „Jesi li napeta?“

Klimam glavom, nadajući se da će on prihvati moje ponašanje kao posledicu živaca jer ne želim da objašnjavam zašto sam iscrpljena. Minula su dva sata od kada sam jutros izašla iz stana, ali imam utisak kao da se za ta dva sata dogodilo više nego za čitav preostali deo ove godine. Pogledam sebi u šake... ruke... tražeći tragove krvi. Tamo je nema više, ali i dalje je osećam. Osećam njen *miris*.

Ruke nisu prestale da mi se tresu, te ih uporno krijem ispod stola. Sad kad sam ovde, shvatam da verovatno nije trebalo da dolazim. Ali ne smem da ne iskoristim priliku za potencijalni ugovor. Nije baš da me zasipaju ponudama, i ne budem li uskoro nešto dobila, moraću da nađem dnevni posao. Budem li našla dnevni posao, to će mi jedva ostavljati vremena za pisanje. Ali barem ču moći da plaćam račune.

Kori izvlači maramicu iz džepa i briše znoj sa čela. Znoji se samo kad je nervozan. To što je on nervozan meni sada uliva dodatnu nervozu. „Treba li nam tajni znak u slučaju da te ponuda ne zanima, kakva god bila?“, pita on.

„Hajde da ih saslušamo, a onda možemo tražiti da porazgovaramo nasamo.“

Kori škljocne olovkom i uspravi se na stolici kao da napinje pištolj za obračun. „Razgovor prepusti meni.“

Ionako sam nameravala. On je harizmatičan i šarmantan. Namučila bih se da nađem nekoga ko bi mene opisao kao i jedno od ta dva. Najbolje je da se samo zavalim i da slušam.

„Šta je to na tebi?“ Kori pilji u moju košulju, zぶnen, primećujući je tek sada uprkos tome što je sa mnom proveo poslednjih petnaest minuta.

Pogledam svoju preveliku košulju. Načas sam zaboravila koliko smešno izgledam. „Jutros sam prosula kafu na drugu košulju pa sam morala da se presvučem.“

„Čija je to košulja?“

Sležem ramenima. „Verovatno tvoja. Bila mi je u ormaru.“

„U tome si izašla iz kuće? Nisi mogla da obučeš nešto drugo?“

„Zar ne liči na visoku modu?“ Sarkastična sam, ali on ne kapira.

Slaže facu. „Ne. Da li bi trebalo?“

Koji seronja. Ali dobar je u krevetu, kao većina seronja.

Zapravo mi lakne kada se otvore vrata sale za sastanke i u prostoriju uđe jedna žena. Za njom ide, gotovo smešno, stariji čovek koji korača tako blizu iza nje da se sudari s njenim leđima kada ona stane.

„Dođavola, Barone“, čujem je kako promumla.

Zamalo se ne osmehnem na zamisao da se on zapravo zove *Dođavola Barone*.

Poslednji ulazi Džeremi. Neznatno mi klimne glavom, što niko od ostalih ne primeti.

Žena je obučena prikladnije nego ja u svom najboljem izdanju, ima kratku kosu i karmin toliko crven da malo

bode oči u pola deset ujutru. Čini se da je ona glavna dok pruža Koriju ruku, a zatim meni, dok Dođavola Barone gleda. „Amanda Tomas“, veli. „Ja sam urednica u *Pantem presu*. Ovo je Baron Stivens, naš advokat, i Džeremi Krford, naš klijent.“

Džeremi i ja se rukujemo, a on se vešto pravi da nismo podelili izrazito bizarno jutro. Ćutke seda naspram mene. Trudim se da ga ne gledam, ali kao da moje oči hoće samo na tu stranu. Nemam pojma zašto me on kopka više od ovog sastanka.

Amanda izvadi fascikle iz aktovke i gurne ih ispred Korija i mene.

„Hvala vam što ste se sastali s nama“, kaže. „Ne želimo da vam traćimo vreme, tako da ču odmah preći na stvar. Iz zdravstvenih razloga, jedna naša autorka ne može da ispunjava ugovorne obaveze, te tražimo pisca sa iskustvom u istom žanru koga bi možda zanimalo da završi tri preostale knjige u njenom serijalu.“

Letimice pogledam Džeremiju, ali njegov stoički izraz ne nagoveštava kakva je njegova uloga na ovom sastanku.

„Ko je autorka?“, pita Kori.

„Rado ćemo s vama porazgovarati o pojedinostima i uslovima, ali tražimo od vas da potpišete ugovor o neotkrivanju informacija. Voleli bismo da trenutne okolnosti naše autorke ne dospeju u medije.“

„Naravno“, veli Kori.

Pristajem, ali ne govorim ništa dok oboje pregledamo obrasce i potpisujemo ih. Kori ih gurne nazad Amandi.

„Njeno ime je Veriti* Krford“, kaže ona. „Sigurno poznajete njen rad.“

* Engl.: *Verity* – istina. (Prim. prev.)

Kori se ukoči čim pomenu Veritino ime. *Razume se* da poznajemo njen rad. Poznaje ga svako. Usudim se da poglednem ka Džeremiju. *Da li je Veriti njegova žena?* Isto se prezivaju. U prizemlju je rekao da mu je supruga spisateljica. Ali zašto bi bio na sastanku u vezi s njom? Na sastanku na koji ona nije ni došla?

„Poznato nam je ime“, kaže Kori, ne otkrivajući previše.

„Veriti ima vrlo uspešan serijal za koji bi nam bilo krivo da se ne završi“, nastavlja Amanda. „Cilj nam je da dovedemo autorku koja je voljna da se umesha, privede serijal kraju, obavi promotivne turneje, saopštenja za medije i sve ostalo što se inače zahteva od Veriti. Namera nam je da izbacimo saopštenje za medije u kome ćemo predstaviti novu koautorku i pritom što manje narušiti Veritinu privatnost.“

Promotivne turneje? Saopštenja za medije?

Kori me sada gleda. Zna da mi taj deo ne odgovara. Mnjim piscima odlično ide interakcija sa čitaocima, ali ja sam toliko nespretna da se bojam da će se moji čitaoci, jednom kad me upoznaju uživo, zauvek odreći mojih knjiga. Radila sam samo jedno potpisivanje, i nisam spavala čitave sedmice koja mu je prethodila. Za vreme potpisivanja bila sam toliko uplašena da mi je bilo teško da govorim. Sutradan sam dobila mejl od jedne čitateljke koja je rekla da sam se prema njoj ponela kao uštogljena kučka i da više nikada neće čitati moje knjige.

I zato ostajem kod kuće i pišem. Mislim da je predstava o meni bolja od onoga što stvarno jesam.

Kori ne govori ništa dok otvara fasciklu koju mu je Amanda dala. „Koliki je honorar gospođe Krofard za tri romana?“

Na to pitanje odgovara Dodjavola Barone. „Uslovi Veritinog ugovora ostaće isti s njenim izdavačem i, što je razumljivo, neće se otkrivati. Sve tantijeme će dobijati Veriti. Ali

moj klijent Džeremi Krford spreman je da ponudi fiksnu isplatu od sedamdeset pet hiljada po knjizi.“

Želudac mi poskoči na pomen tolikog novca. Ali isto onoliko brzo koliko mi se usled uzbuđenja popravi, raspoloženje mi se ponovo pokvari kada prihvatom koliko je to sve ogromno. Prelazak iz nepoznate spisateljice u koautorku jedne književne senzacije predstavlja preveliki skok za mene. Osećam kako me obuzima nemir već na samu pomisao na to.

Kori se nagnje napred, skrštajući ruke na stolu pred sobom. „Pretpostavljam da se o honoraru može pregovarati.“

Pokušavam da privučem Koriju pažnju. Hoću da mu stavim do znanja da pregovori nisu neophodni. Ne dolazi u obzir da prihvatom ponudu da završim serijal knjiga čije bi mi pisanje unosilo preveliku nervozu.

Dođavola Barone se uspravi na stolici. „Uz dužno poštovanje, Veriti Krford gradi svoj bend više od decenije. Bend koji inače ne bi postojao. Ponuda je za tri knjige. Sedamdeset pet hiljada po knjizi, što ukupno iznosi dvesta dvadeset pet hiljada dolara.“

Kori spušta olovku na sto i zavaljuje se na naslon stolice, naizgled ne ostajući pod utiskom. „Koji je vremenski rok za podnošenje?“

„Već kasnimo, te bismo očekivali da prva knjiga bude podnesena šest meseci od datuma potpisivanja ugovora.“

Dok ona govori, ne mogu da prestanem da buljim u crveni karmin razmazan po njenim Zubima.

„Rok za druge dve otvorene je za raspravu. Najviše bismo voleli da ugovorne obaveze budu izvršene u roku od sledeća dvadeset četiri meseca.“

Slutim kako Kori računa u glavi. Pitam se računa li da vidi koliko će biti njegov deo ili koliki će biti *moj*. Kori bi dobio petnaest odsto. To je skoro trideset četiri hiljade dolara,

samo za to što me na ovom sastanku zastupa kao moj agent. Pola bi otišlo na porez. Tako da bi na mom bankovnom računu završilo tek nešto manje od sto hiljada. Pedeset somića po godini.

To je više nego dvostruko veći avans od onog koji sam dobila za svoje prošle romane, ali nije dovoljno da me ubedi da se vežem za tako uspešan serijal. Razgovor besmisleno ide tamo-amo, jer ja već znam da će odbiti. Kada Amanda izvuče zvanični ugovor, nakašljem se i progovorim.

„Zahvalna sam na ponudi“, kažem. Gledam pravo u Džeremi kako bi on znao da sam iskrena. „Zaista jesam. Ali ako vam je plan da dovedete nekoga da postane novo lice serijala, sigurna sam da ima drugih autorki koje bi vam mnogo bolje odgovarale.“

Džeremi ne govori ništa, ali gleda me sa daleko više razumnosti nego pre nego što sam progovorila. Ustajem, spremna da krenem. Razočarana sam ishodom, ali još više time što mi je prvi dan van stana bio potpuna katastrofa u toliko pogleda. Spremna sam da idem kući da se istuširam.

„Voleo bih da nakratko ostanem nasamo s klijentkinjom“, veli Kori, brzo ustajući.

Amanda klima glavom, zatvarajući aktovku dok oboje ustaju. „Izači čemo mi“, kaže ona. „Pojedinosti uslova su u fasciklama. Ako vam se čini da vam ovo ne odgovara, imamo još dve spisateljice u vidu, te pokušajte da nas obavestite najkasnije do sutra po podne.“

Sad već sedi samo još Džeremi. Sve ovo vreme nije prozborio ni reči. Amanda se nagnje napred da se rukuje sa mnom. „Budete li imali ikakvih pitanja, molim vas da mi se javite. Biće mi drago da pomognem.“

„Hvala“, velim. Amanda i Dodjavola Barone izlaze, ali Džeremi i dalje bulji u mene. Kori gleda čas njega čas mene,

čekajući da Džeremi izađe. Umesto toga, Džeremi se nagne napred, usredsređujući se na mene.

„Da li je moguće da nas dvoje porazgovaramo nasamo?“, pita me Džeremi. Pogleda Korija, ali ne tražeći dozvolu – pre da mu dâ voljno.

Kori se zagleda u Džeremija, zatečen njegovim drskim zahtevom. Po tome kako polako okreće glavu i škilji očima, vidim da želi da odbijem. Samo što ne kaže: „*Da ne poveruješ šta ovaj sebi dozvoljava!*“

On ne shvata kako ja žudim da ostanem sama u ovoj prostoriji sa Džeremijem. Želim da iz sobe izadu svi, pogotovo Kori, jer naprasno imam još mnogo pitanja za Džeremija. O njegovoj ženi, o tome zašto su tražili mene, o tome zašto ona više ne može da završi sopstveni serijal.

„U redu je“, govorim Koriju.

Njemu izbjiga žila na čelu dok pokušava da sakrije razdraženost. Steže mu se vilica, ali popusti i naponsetku izadje iz sale za sastanke.

Ostajemo samo Džeremi i ja.

Ponovo.

Računajući lift, ovo je treći put da smo nasamo u nekoj prostoriji otkad su nam se jutros ukrstili putevi. Ali prvi da osećam ovoliku nervnu energiju. Sigurna sam da sva potiče od mene. Džeremi nekako izgleda isto onako smirenog kao dok mi je pre nepunih sat vremena pomagao da sa sebe sperem komadiće jednog pešaka.

Džeremi se zavali na naslon stolice, povlačeći šake niz lice. „Isuse“, promumlja. „Jesu li sastanci sa izdavačima uvek ovako uštogljeni?“

Tiho se smejem. „Ne bih znala. Ovakve stvari obično obavljam preko mejla.“

„Jasno mi je zašto.“ Ustaje i uzima bocu vode. Možda je to otud što ja sada sedim a on je tako visok, ali ne sećam se

da sam se dosad osećala tako mala u njegovom prisustvu. Zbog činjenice da je u braku sa Veriti Kroford plaši me još više nego kad sam stajala pred njim u suknnji i grudnjaku.

On ostaje da stoji i naslanja se na pult prekrštajući noge na člancima. „Jesi li dobro? Nisi baš imala mnogo vremena da se prilagodiš onome što se zbilo preko puta pre nego što si se uplela u ovo.“

„Nisi ni ti.“

„Ja sam dobro.“ *Opet ona reč.* „Sigurno imaš pitanja.“

„Brdo“, priznajem.

„Šta te zanima?“

„Zašto tvoja žena ne može da završi serijal?“

„Doživela je saobraćajnu nezgodu“, kaže on. Odgovor je mehanički, kao da trenutno prisiljava sebe da se odvoji od svakog osećanja.

„Žao mi je. Nisam čula.“ Vrpoljim se na stolici, ne znajući šta drugo da kažem.

„Isprva se nisam slagao s tim da neko drugi ispuni njen ugovor. Nadao sam se da će se u potpunosti oporaviti. Ali...“ Zastaje. „Evo nas.“

Njegovo držanje mi sada ima smisla. Izgledao je pomalo uzdržan i čutljiv, ali sad mi je jasno da su svi čutljivi delovi njega samo tuga. Opipljiva tuga. Nisam sigurna da li zbog toga što se dogodilo njegovoj ženi, ili zbog onoga što mi je rekao u toaletu – da mu je čerka preminula pre nekoliko meseci. Ali ovaj čovek je ovde očigledno van svog elementa, dok se nosi sa izazovom da donosi zahtevne odluke s kakvim većina ljudi nikada ne mora da se suoči. „Baš mi je žao.“

On klima glavom, ali ne iznosi ništa dalje. Vraća se na svoje mesto, zbog čega se zapitam misli li da i dalje razmatram ponudu. Ne želim da mu dodatno traćim vreme.

„Zahvalna sam na ponudi, Džeremi, ali iskreno, to nije nešto što mi odgovara. Publicitet mi ne ide od ruke. Nisam